

De flank van de Hondsrug

De oostelijke flank van de Hondsrug is een van de meest sprekende landschapsovergangen van Noord-Nederland. Tegen de westkant van de Hondsrug is gedurende de laatste ijstijd veel dekzand gestoven.

Peter Huig, Joost Lobstein



Weerdinge, foto's Aerophoto Eelde

In het Holocene zijn tegen de oostkant van de Hondsrug, tussen Emmen en Weerdinge, dikke lagen hoogveen omhoog gekropen. Het is waarschijnlijk dat hier wilde vervening heeft plaatsgevonden sinds het begin van de bewoning van de Hondsrug. Zonder systeem heeft men op primitieve wijze turf gestoken. De laatste paar honderd jaar is het hoogveenmoeras integraal op de schop genomen.

Op bepaalde punten kunnen we nu genieten van een prachtig uitzicht in oostelijke richting over de Veenkoloniën, die een kleine twintig meter lager liggen. Tussen Borger en Emmen is de rug het hoogst: hier en daar 24 meter boven NAP. Tussen Borger en Buinen is ooit een rivier door de Hondsrug gebroken. Deze rivier, de westelijke tak van de Hunze, stroomt in noordelijke richting en heeft veel van haar schoonheid prijs moeten geven.

Toch zijn er nog restanten van de eens zo uitbundig meanderende rivier. In het huidige stroomdal van de Hunze heeft geen hoogveen gelegen. De steilwand van de Hondsrug, die tussen Borger en Annen ligt, heeft sinds de Saale-ijstijd altijd min of meer bloot gelegen. Er zijn plannen om het Hunzedal meer functies te geven. Natuur- en landschapsonwikkeling langs de oostflank van de Hondsrug moet dit gebied op ter-

mijn interessanter maken (zie Noorderbreedte 1995-3a).

Tijdens de excursie rijden we over de oostflank en dalen we een aantal keren af in het open veenkoloniale dal. Vanuit dit dal hebben we een ander perspectief; nu kijken we tegen de Hondsrug aan. Juist de afwisseling tussen hoog en laag, dicht en open en tussen een infiltratie- en een kwelgebied maakt een tocht langs en soms over de Hondsrug zeer aantrekkelijk.

Excursiepunten

We beginnen onze tocht in Emmen, het zuidelijkste puntje van de Hondsrug. Deze plaats maakt de laatste tijd een grote ontwikkeling door. Met zijn meer dan vijftigduizend inwoners is het de grootste woonkern van Drenthe.

Via de nieuwbouwwijk Emmerschans rijden we naar het noorden. We kiezen de weg naar Weerdinge. De weg voert ons over de flank van de Hondsrug. In het westen zien we de Hondsrug, in het oosten de uitgestrektheid van het Hunzedal waar de verveningen uit het begin van deze eeuw een kaal en vlak landschap hebben achtergelaten. In Weerdinge nemen we de Weerdingerzandweg naar Valthe. De weg is nu verhard. Het dorp is te verdelen in het oude en het nieuwe Valthe. Oud Valthe bestaat uit een aantal verspreid staande boerderijen rond de brink en geeft het beeld van een authentiek Drents dorp.

De route gaat in oostwaartse richting de Hondsrug af. De Valtherdijk is de scheiding tussen het dal van het Valther Diep en de veenkoloniale ontginningen. Aan de linkerkant zijn duidelijk de wijken en monden te herkennen die zo typerend zijn voor de Veenkoloniën. Deze kanalen dienden voor de ontwatering van het veen en de afvoer van de gestoken en gedroogde turven. Rechts heeft het Valther Diep gestroomd en ontbreken de wijken en monden. Het stroompje zelf is helemaal verdwenen.

Borger

Via Valthermond, Tweede Exloërmond en Eerste Exloërmond keren we terug naar de Hondsrug. Wanneer we dicht onder de Hondsrug komen, rijden we over een duiker: het Achterste Diep. We zijn in het stroomgebied van de Hunze aangeko-



De Hunze bij Spijkerboor

men. Hier heeft geen hoogveen maar laagveen gelegen. We nemen de Beeksdijk, evenwijdig aan het Achterste Diep, en rijden naar Buinen. Van Buinen gaan we naar Borger en naar het hunebedmuseum, het Flintenhoes. Borger en Buinen zijn beide op de Hondsrug gelegen, van elkaar gescheiden door het dal van het Voorste Diep. Deze westelijke tak van de Hunze heeft zich in de laatste ijstijd een weg gebaad door de Hondsrug. Het dal is ongeveer een kilometer breed en twaalf meter diep. Jammer genoeg is het water dat hier stroomt, niet meer het diepje van weleer, maar een gekanaliseerde rivier met de naam Kanaal Buinen-Schoonoord.

Drouwenerzand

Van het Flintenhoes rijden we via Bronneger naar het Drouwenerzand. Wij staan hier op de dijk van de voormalige spoorweg Noord-Ooster Lokaalspoorweg, die reizigers van Assen en Stadskanaal naar Coevorden voerde. Het Drouwenerzand ligt tegen de Hondsrug aan. We

bevinden ons aan de oostelijke begrenzing van dit stuifzandgebied, dat tweehonderd hectare groot is. We lopen een stukje het zandpad op en zien de stuifduinen op het heideterrein. Het westelijke gedeelte bestaat uit een bosgebied, het oostelijke gedeelte bestaat voornamelijk uit heide. Hier en daar zien we het witte zand door de heide schemeren. De heide wordt door een kudde Drentse heideschape kort en vrij van grassen gehouden.

Hunze

Via Gasselte en Kostvliet rijden we naar Gieten. Bij Bonnen gaan we oostwaarts het Hunzedal in. Hier is de overgang van de Hondsrug naar de Veenkoloniën het meest sprekend. Eerst rijden we over de esgronden van Gieten en Bonnen. Al spoedig passeren we een aantal bosjes, restanten van de eswal, een aaneengesloten afbakening tussen de es en de lager gelegen weidegronden. De eswal diende om het vee en het wild van de es af te houden. In het Hunzedal aangekomen is het grondgebruik

overgegaan van akkerland in weiland. Bij de Hunze staan we even stil. In 1910 meanderde de rivier uitbundig. Nu is het beeld van de Hunze heel anders: de rivier is ter plaatse gekanaliseerd. Met kaden en dijken wordt de waterloop beheerst. Af en toe links en dan weer rechts afslaand, zoeken we ons een weg

de laatste ijstijd ontstaan. Bij Spijkerboor ligt een aantal afgesneden meanders van de Hunze. Bij de brug stappen we uit en lopen we over de kade van de Hunze naar een tweetal boogvormige rietstroken. Volgens de kaart ligt er aan de andere kant van de Hunze ook nog een afgesneden meander.

den. Wanneer we verder rijden, zien we de fraaie dertiende-eeuwse kerk. Het is duidelijk te zien dat er in de loop van de tijd vele verbouwingen geweest zijn. Het Romaanse koor is in de vijftiende eeuw afgebroken en herbouwd in de mode van die tijd. We zien dan nu ook een koor met veel tierlantijnen, versieringen en steunberen. Deze laatste zijn de verbredingen in de muur die we bij gotische bouwwerken tegenkomen; zij zijn noodzakelijk om de door de grote spitsboogramen verzwakte muren voldoende steun te geven.

Achter de kerk vinden we het gemeentehuis van Zuidlaren dat in de havezate Laarwold is gevestigd. De havezate bestaat uit een voornaam, omgracht huis met vele bijgebouwen. Het is gebouwd in de zeventiende eeuw en tot het begin van deze eeuw bewoond geweest door adellijke families.



*Drouwenezand,
foto J.G. Schenkenberg*

naar het noorden. In het westen zien we de 'bergketen' van de Hondsrug. Het hoogteverschil wordt geaccentueerd door de bossen die op de Hondsrug staan. Als we goed kijken, zien we in de verte de kaden van de Hunze weer. Twee kleine zandduinen en een rietkraag geven aan waar de Hunze zeventig jaar geleden stroomde.

Afgesneden meanders

Ter hoogte van Annen gaat de weg ineens omhoog. We rijden een zandrug op. Het ontstaan van deze rug is niet helemaal duidelijk. Waarschijnlijk is het een pingoruïne of het restant van een uitblazingskom. Hij heeft de vorm van een hoefijzer en is in

We lopen terug en rijden over de Zwetdijk naar Schuilingsoord. Hier slaan we rechtsaf en rijden we over de flank van de Hondsrug naar Zuidlaren. De prachtige houtwallen die loodrecht op de weg staan, trekken onze aandacht.

Zuidlaren

We rijden Zuidlaren vanuit het zuiden binnen. Het eerste dat opvalt is de grote brink van het dorp. Iedere derde dinsdag van oktober wordt hier de beroemde paardenmarkt gehouden. Ieder jaar komen er meer dan 200.000 bezoekers van heinde en ver om de markt te bezoeken. De eerste paardenmarkt werd hier reeds omstreeks 1200 gehou-



